

Dobré mravy

Nepřiměřeně vysoký úrok je v rozporu s dobrými mravy. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše úroku je třeba přihlédnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a....

Nepřiměřeně vysoký úrok je v rozporu s dobrými mravy. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše úroku je třeba přihlédnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. Zejména je však třeba porovnat sjednaný úrok s úrokovou mírou obvyklou z praxe peněžních ústavů.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 526/2001, ze dne 23.1.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce I. D., zastoupeného, advokátkou, proti žalovaným I. K. K. a 2. A. K., oběma zastoupeným, advokátem, o zaplacení 300 000 Kč, vedené u Okresního soudu v Pelhřimově pod sp. zn. 5 C 281/99, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích - pobočky v Táboře ze dne 10. srpna 2000 č. j. 15 Co 437/2000-70, tak, že rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích - pobočky v Táboře ze dne 10. srpna 2000 č. j. 15 Co 437/2000-70 a rozsudek Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 13. dubna 2000 č. j. 5 C 281/99-54 se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Pelhřimově k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Pelhřimově rozsudkem ze dne 13. dubna 2000 č. j. 5 C 281/99-54 zamítl žalobu, aby žalovaní zaplatili žalobci 300 000 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Zaplacení předmětné částky se žalobce na žalovaných domáhal z titulu vrácení půjčky. Soud prvního stupně zjistil, že žalobce uzavřel s žalovanými dne 9. dubna 1996 smlouvu o půjčce kumulující v sobě další smluvní instituty, podle níž žalobce půjčil žalovaným částku 300 000 Kč; žalovaní se zavázali vrátit žalobci půjčenou sumu do 28 dnů s úrokem 14 % z půjčené částky, což za dobu 28 dnů činí 42 000 Kč. Ve sjednaném termínu splatnosti tedy měli žalovaní celkem vrátit 342 000 Kč. Žalovaní podle svého tvrzení zaplatili žalobci 510 000 Kč, podle tvrzení žalobce zaplacená částka činila 420 000 Kč. K úhradě došlo po opakovaném prodloužení termínu splatnosti půjčky účastníky řízení v období od 7. 5. 1996 do 14. 1. 1997, a to uzavíráním „Dohody o prodloužení lhůty splatnosti půjčky“, přičemž v každé této dohodě bylo sjednáno prodloužení splatnosti o dalších 28 dnů s tím, že se za dobu prodloužení sjednává další úrok ve výši 14 %, tj. 42 000 Kč. Soud prvního stupně shledal, že uzavřená smlouva o půjčce nese všechny atributy smlouvy o úvěru ve smyslu § 497 a násl. obchodního zákoníku (dále jen „ObchZ“), když žalobce je podnikatelem v oboru zastavárny a obchodní zákoník nevymezuje, kdo může být věřitelem. Soud prvního stupně vycházel z rozsudku odvolacího soudu, který zrušil jeho předchozí rozsudek a uložil mu vypořádat se po skutkové i právní stránce s námitkami žalobce, který až v odvolacím řízení tvrdil, že se nejednalo o smluvený úrok, ale o odměnu v souvislosti s jeho zastavárenskou činností. V uvedené smlouvě však žádná odměna, tedy úplata za sjednání závazku ve smyslu § 499 ObchZ, sjednána nebyla, ve smlouvě uvedenou úrokovou mírou a její výši soud prvního stupně posuzoval podle § 502 odst. 1 ObchZ. Podle tohoto ustanovení je dlužník povinen platit sjednanou výši úroků, ale pouze do nejvýše přípustné výše představované obvyklými úroky za úvěry, které poskytují banky v době uzavření smlouvy. Pokud však byl v tomto

případě sjednán úrok ve výši 14 % z půjčené částky za 28 dnů, činí v přepočtu sjednaná roční úroková sazba 182,5 %, tedy úrok vysoce převyšující obvyklou úrokovou míru pohybující se v rozmezí 11 až 16 %. Sjednání takové výše úroku soud posoudil s ohledem na ustanovení § 3 a § 39 ObčZ jako absolutně neplatné, přičemž tato neplatnost stíhá pouze tu část smlouvy týkající se ujednání o úrocích, která je v rozporu s dobrými mravy. Podle závěru soudu prvního stupně není třeba dokazovat výši obvyklé úrokové míry k datu uzavírání smlouvy, protože žalovaní zaplatili nad rámec částky 300 000 Kč téměř 50 % půjčky, takže jak půjčka, tak příslušné úroky byly ze strany žalovaných žalobci uhrazeny.

K odvolání žalobce Krajský soud v Českých Budějovicích - pobočka v Táboře rozsudkem ze dne 10. srpna 2000 č. j. 15 Co 437/2000-70 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku o zamítnutí žaloby, změnil ve výroku o náhradě nákladů řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Současně připustil dovolání proti svému rozsudku k otázce, zda plnění poskytnuté na smluvní úrok z půjčky lze při neplatnosti ujednání o tomto úroku započíst bez dalšího úkonu účastníka na úhradu jistiny z tohoto smluvního vztahu. Odvolací soud naopak nepřipustil dovolání k otázce, zda dohodnutý úrok je v rozporu s dobrými mravy. Odvolací soud vycházel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně. Na rozdíl od soudu prvního stupně dovodil, že smlouva uzavřená mezi účastníky se neřídí režimem obchodního zákoníku, ale režimem zákoníku občanského, přičemž jde o smlouvu o půjčce. Ztotožnil se však s jeho závěrem o neplatnosti ujednání o smluvených úrocích, které vzhledem k jejich nepřiměřené výši považuje za odporující dobrým mravům podle § 3 odst. 1 ObčZ, ze kterého je nutno vyjít při posuzování výše úroků, která není v režimu § 657 a násl. ObčZ stanovena. Rovněž shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že účastníci sjednali smluvní úroky z půjčky, nikoliv odměnu za poskytnutí půjčky. Uzavřel, že pokud žalovaní zaplatili žalobci přinejmenším částku 420 000 Kč, uhradili nejen samotnou půjčku, ale i úrok několikanásobně vyšší, než který odpovídá úrokové míře obvyklé v praxi peněžních ústavů (kolem 15 % ročně). Jelikož žalovaní, jak od počátku uváděli, měli tímto své závazky z tohoto smluvního vztahu za vyrovnané, nebyl žádný právní důvod na jejich straně rozlišovat platby a činit úkon započtení, protože zde nebyly samostatné nároky z odlišných smluv (žalovaní plnili jak závazek k vrácení půjčky, tak i závazek k úhradě smluvních úroků).

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, v němž uvedl, že rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně spočívá na nesprávném právním posouzení věci a vychází ze skutkového zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování. Namítl, že zejména z příjmových pokladních dokladů, ze kterých vyplývá, že se jednalo o odměnu za půjčku, nikoliv úrok, vyvodily oba soudy neodpovídající skutkové závěry. Jako nesprávný hodnotí i postup obou soudů při aplikaci § 3 ObčZ zúžený na pouhý matematický propočít roční úrokové sazby v návaznosti na délku trvání půjčky. Nejednalo se o běžnou půjčku mezi občany, ale o podnikatelskou činnost žalobce, na kterého se žalovaní obrátili se žádostí o poskytnutí krátkodobé půjčky a později vrácení dlužné částky odsouvali, takže z jejich popudu byly uzavírány dodatky ke smlouvě. Půjčka poskytnutá žalobcem měla jiný charakter než úvěry či půjčky poskytované peněžními ústavami, když prostředky, které žalovaní požadovali, jim byly vyplaceny bezprostředně bez toho, že by museli absolvovat složité řízení, a také dlužnou částku spolu s navýšením měli vrátit v relativně krátké době. Pokud by byl původní termín ze strany žalovaných dodržen, zisk žalobce by nebyl natolik vysoký, jak k tomu došlo v důsledku jejich prodlení. Dovolatel dále namítl, že žalovaní neučinili žádný právní úkon započtení nároku na vydání bezdůvodného obohacení (kterým by byla úhrada úroků či odměny na základě neplatného ujednání o úrocích) oproti nároku na zaplacení jistiny, a to v zákonem předepsané formě, toto započtení provedl v dané věci soud, což zákon neumožňuje. Dále poukázal na námitku promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení, kterou v řízení vznesl, takže již nelze bez dohody stran jakýkoli jednostranný úkon učinit. Navrhl zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu

prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaní se k dovolání nevyjádřili.

Podle části dvanácté hlavy I bodu 17 zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31.12. 2000 – dále jen opět „o. s. ř.“). Tak je tomu i v daném případě.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou a že je podle § 239 odst. 1 a 2 o. s. ř. přípustné, přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Nejvyšší soud se nemohl zabývat otázkou, zda žalobci měl ze smlouvy o půjčce náležet úrok, či odměna za půjčení peněz. Tuto otázku totiž žalobce předmětem svého návrhu na připuštění dovolání neučinil, tudíž v tomto rozsahu není dána přípustnost dovolání ani podle § 239 odst. 2 o. s. ř.

Přípustnost dovolání podle § 239 odst. 2 o. s. ř. je dána u otázky, zda sjednaný úrok je v rozporu s dobrými mravy, neboť rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska posouzení této otázky má zásadní právní význam.

Přípustnost dovolání podle § 239 odst. 1 o. s. ř. je dána u otázky, zda plnění poskytnuté na smluvní úrok z půjčky lze při neplatnosti ujednání o tomto úroku započíst bez dalšího úkonu účastníka na úhradu jistiny z tohoto smluvního vztahu.

Nejvyšší soud nejprve podle § 242 odst. 3 o. s. ř. zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 237 odst. 1 o. s. ř., či jinými vadami které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tyto vady se ze spisu nepodávají a ani žalobce netvrdí, že by řízení těmito vadami trpělo.

Nejvyšší soud poté posoudil věc z hlediska uplatněných dovolacích důvodů. Ač žalobce v dovolání uvádí, že uplatňuje dovolací důvod spočívající ve skutečnosti, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování [dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. c) o. s. ř.], a dovolací důvod spočívající ve skutečnosti, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci [dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř.], uplatňuje ve skutečnosti podle obsahové argumentace v dovolání pouze dovolací důvod upravený v § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. V případě přípustnosti dovolání založené na ustanovení § 239 o. s. ř. dovolatel ani dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. c) o. s. ř. uplatňovat nemůže.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu určil sice správně, ale nesprávně ji vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle § 39 ObčZ je právní úkon neplatný, jestliže svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Právní úkon se přičí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy jsou měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícímu obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání, apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a jsou sdíleny rozhodující částí společnosti. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke sjednaným úrokům v případě smlouvy o půjčce v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami.

Podle § 658 odst. 1 ObčZ lze při peněžité půjčce dohodnout úroky. Občanský zákoník neobsahuje žádné ustanovení o tom, do jaké výše lze sjednat úroky při půjčce peněz mezi fyzickými osobami. Nepřiměřeně vysoký úrok je však nepochybně v rozporu s dobrými mravy. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše úroku je třeba přihlídnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. Zejména je však třeba porovnat sjednaný úrok s úrokovou mírou obvyklou z praxe peněžních ústavů.

V daném případě podle zjištění odvolacího soudu činila obvyklá úroková míra peněžních ústavů 15 %, strany si však sjednaly úrokovou míru 182,5 %, což činí přibližně dvanáctinásobek obvyklé úrokové míry. Takto sjednané úroky je třeba považovat za úroky sjednané v rozporu s dobrými mravy. Nejvyšší soud se proto ztotožňuje se závěrem odvolacího soudu, že ujednání účastníků o úrocích ve smlouvě o půjčce ze dne 9. 4. 1996 a v dodatcích k této smlouvě je neplatné, neboť se přičí dobrým mravům. Nejvyšší soud se ztotožňuje rovněž se závěrem odvolacího soudu, že ve smyslu § 41 ObčZ je neplatné pouze ujednání o úrocích, nikoliv celá smlouva o půjčce, neboť tuto část právního úkonu lze oddělit od ostatního obsahu.

Odvolací soud dále dovodil, že pokud žalovaní plnili dluh jak na půjčku, tak na „penále“, muselo se toto plnění týkat i existujícího a platného hlavního závazku, neboť šlo o jeden smluvní vztah, v jehož rámci došlo k úhradě peněžité částky.

Tento právní závěr odvolacího soudu je nesprávný. V daném případě účastníci uzavřeli dne 9. 4. 1996 smlouvu o půjčce, na základě níž žalobce poskytl žalovaným částku 300 000 Kč. Žalovaní žalobci uhradili částku 420 000 Kč. Podle skutkového zjištění odvolacího soudu plnili jak závazek k úhradě jistiny ze smlouvy o půjčce, tak závazek k úhradě „penále“. Tím odvolací soud zřejmě míní závazek k úhradě úroků ze smlouvy o půjčce.

Žalovaní však byli povinni zaplatit žalobci pouze částku 300 000 Kč, jež odpovídá jejich povinnosti vrátit žalobci půjčenou částku. Pokud žalovaní platili žalobci i další částky, činili tak bez právního důvodu, neboť ujednání o úrocích z půjčené částky bylo shledáno absolutně neplatným. V tomto rozsahu se tedy žalobce na úkor žalovaných bezdůvodně obohatil.

Odvolací soud však nemohl učinit závěr, že žalovaní nepochybně splnili závazek k vrácení půjčené částky 300 000 Kč tím, že žalovanému zaplatili nejméně částku 420 000 Kč. Aby takový závěr mohl učinit, musel by odvolací soud dovodit (popřípadě i postupem podle § 35 odst. 2 a 3 ObčZ), že žalovaní plnili žalobci závazek k vrácení půjčené částky. Odvolací soud musel tedy učinit jednoznačný závěr, v jakém rozsahu žalovaní plnili na závazek ze smlouvy o půjčce a v jakém rozsahu plnili na neplatný závazek k úhradě úroků, tedy v jakém rozsahu plnili bez právního důvodu. K zániku závazku vrátit půjčenou částku 300 000 Kč splněním dluhu ve smyslu § 559 odst. 1 ObčZ došlo tehdy, pokud žalovaní plnili žalobci tento závazek, a to v rozsahu, ve kterém tento závazek plnili. Ve zbývajícím rozsahu vznikla žalobci povinnost vydat žalovaným bezdůvodné obohacení, přičemž pokud by žalovaní v plném rozsahu nesplnili svůj závazek k vrácení půjčené částky, mohlo by dojít k zániku tohoto závazku v důsledku započtení pohledávky žalovaných na vydání bezdůvodného obohacení vůči žalobci. Muselo by se tak ovšem stát na základě jednostranného úkonu žalovaných, či na základě dvoustranného úkonu – dohody mezi žalobcem a žalovanými.

Odvolací soud však závěr, v jakém rozsahu žalovaní plnili závazek k vrácení půjčené částky a v jakém rozsahu plnili bez právního důvodu, neučinil. V důsledku této skutečnosti jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 1 věty za středníkem o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil podle § 243b odst. 2 věty druhé o. s. ř. Nejvyšší soud i rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)